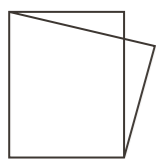

Bæredygtige forskningsmiljøer i en professionshøjskolekontekst

Lene Mosegaard Søbjerg, uddannelsesdekan, ph.d., VIA University College; Thomas Engsig, docent, forskningsleder, ph.d., UCN; Lisbeth Lunde Frederiksen, forskningsleder MSO, ph.d., VIA University College; Alan Klæbel Weisdorf, chefkonsulent, ph.d., UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole

De danske professionshøjskoler er forpligtede på at bedrive praksisnær og anvendelsesorienteret forskning for at udvikle og kvalitetssikre uddannelsernes videngrundlag og for at tilvejebringe ny viden til brug for praksis. Denne artikel ønsker at bidrage til en grundlæggende diskussion af, hvad der konstituerer og karakteriserer bæredygtige forskningsmiljøer i professionsuddannelserne. Artiklen giver en række karakteristika af fællestræk ved bæredygtige forskningsmiljøer og opstiller 13 dimensioner, der på forskellig vis er konstituerende og afgørende for, at forskningsmiljøer opstår og opnår en kvalitet og størrelse, der gør dem bæredygtige over tid. Dimensionerne er baseret på eksisterende litteratur og viden og viser en stor bredde i krav til

bæredygtige forskningsmiljøer. Nogle dimensioner er målbare, mens andre er mere policy-orienterede. Nogle dimensioner kan forekomme konkurrerende, og nogle er særegne for professionshøjskolesektoren, mens andre er relevante for alle typer forskningsmiljøer. Artiklens overordnede pointe er, at bæredygtige forskningsmiljøer kræver flerdimensionelle langsigtede strategier. Bredden i dimensionerne signalerer, at tilførsel af eksterne midler er en nødvendighed, men det er ikke nok. Opbygningen af en forskningskultur, aktiv ledelse og governance og bevidsthed om sammensætningen af erfarne og nye forskere kombineret med tæt dialog med de relevante uddannelser kræver mere end blot ressourcer.

Bæredygtige forskningsmiljøer i en professionshøjskolekontekst

Vores ærinde er ikke at fremsætte en rigid målestok for bæredygtige forskningsmiljøer, men snarere at bidrage til diskussionen af, **hvorledes bæredygtighed kan forstås i forbindelse med den mangfoldighed af forskningsmiljøer, der eksisterer på professionshøjskolerne**, og samtidig diskutere, hvilke faktorer der er konstituerende i forbindelse med netop bæredygtige forskningsmiljøer.

Introduktion

De danske professionshøjskoler har siden 2013 haft fokus på at bedrive praksisnær og anvendelsesorienteret forskning og udviklingsaktiviteter¹ (Professionshøjskoleloven, 2019, pkt. 3.2.2.2). Der er de seneste år forsket i og skrevet om professionshøjskolernes vilkår og udvikling og det særegne i professionsforskning (se f.eks. Johansen & Frederiksen 2020; Buch 2020; Andersen 2018; Schmidt & Graversen 2018). I den forholdsvis korte tid som forskningsinstitutioner har der i sektoren været fokus på at opbygge bæredygtige forskningsmiljøer, der sikrer, at professionshøjskolerne er forskningsproducerende og kan basere og udvikle undervisning og praksis på baggrund af forskning (Lindeberg 2018).

I gældende lovgivning formuleres professionshøjskolernes formål og opgaver på denne måde:

§ 3. Professionshøjskolerne har til opgave at varetage praksisnære og anvendelsesorienterede forsknings- og udviklingsaktiviteter og herigennem aktivt medvirke til, at ny viden tilvejebringes og bringes i anvendelse i såvel den private som den offentlige sektor.

§ 4. Professionshøjskolernes uddannelser skal bygge på forsknings- og udviklingsviden inden for de relevante fagområder og viden om praksis i de professioner og erhverv, som uddannelserne er rettet mod.

(Professionshøjskoleloven, 2019).

For at leve op til disse krav, og for i det hele taget at kunne skabe god og betydningsfuld forskning, er der behov for forskningsmiljøer, der understøtter og definerer rammerne for forskning i sektoren. Disse miljøer kræver fokuseret kapacitetsopbygning her og nu, samtidig med at det er vigtigt at have en langsigtet horisont for øje, således at de opbyggede forskningsmiljøer bliver bæredygtige og betydningsfulde over tid i national såvel som international sammenhæng. Spørgsmålet er imidlertid, hvad dette vil sige. Hvad er et godt forskningsmiljø, hvordan opbygges og vedligeholdes det, hvornår er det bæredygtigt, og er der noget særegent ved bæredygtige forskningsmiljøer tilknyttet professionsuddannelser og professionsforskningen? Den samlede offentlige

forskningsbevilling i Danmark udgjorde i 2020 9.739 mio. kr. Heraf modtog professionshøjskolerne 298 mio. kr., hvilket svarer til cirka 3 % af forskningsmidlerne. Samlet set udgør midler til forskning og udvikling cirka 6 % af professionshøjskolerne finansielle grundlag (Danske Professionshøjskoler, 2021). Til sammenligning udgør forskningsfinansiering godt halvdelen af budgettet på de danske universiteter (Forsknings- og Undervisningsministeriet 2019). Fordelingen af de offentlige forskningsmidler hænger sammen med forskelle i arbejdsopgaver mellem universiteter og professionshøjskoler, idet forskning spiller en mere markant rolle i universiteternes opgaveportefølje (Universitetsloven, 2003).

Det forholdsvis beskedne budget til forskning påvirker naturligvis forskningens rolle på professionshøjskolerne, men finansiering er ikke det eneste parameter, der har betydning for muligheden for at opbygge bæredygtige forskningsmiljøer. Med henblik på at bidrage til styrkelse af den praksisnære og anvendelsesorienterede forskning på professionsuddannelserne i Danmark har en arbejdsgruppe² med deltagelse fra alle seks professionshøjskoler analyseret eksisterende litteratur, diskuteret gældende praksis og indsamlet data vedrørende forskningsmiljøer inden for læreruddannelsen i Danmark. Hensigten har været at skabe et grundlag for at diskutere og definere, hvilke forskningsmiljøer der eksisterer på nuværende tidspunkt, og hvad der kræves, for at disse forskningsmiljøer udvikles og bliver bæredygtige over tid. På basis af denne undersøgelse af forskningsmiljøer på én professionsuddannelse er det hensigten med denne artikel at bidrage til en diskussion af bæredygtige forsk-

ningsmiljøer i tilknytning til professionsbacheloruddannelser i Danmark. Dette ærinde kompliceres af, at bæredygtighed i denne sammenhæng ikke er noget, der eksisterer i et vakuum, men snarere må forstås som indlejret i særlige kontekster. Sagt med andre ord: Vores ærinde er ikke at fremsætte en rigid målestok for bæredygtige forskningsmiljøer, men snarere at bidrage til diskussionen af, hvorledes bæredygtighed kan forstås i forbindelse med den mangfoldighed af forskningsmiljøer, der eksisterer på professionshøjskolerne, og samtidig diskutere, hvilke faktorer der er konstituerende i forbindelse med netop bæredygtige forskningsmiljøer.

Professionshøjskolerne forskningsmiljøer er (som alle forskningsmiljøer) i bevægelse, og artiklen giver et øjebliksbillede af, hvad der konstituerer forskningsmiljøerne. Det anerkendes dermed, at forskningsmiljøerne er dynamiske og udvikler sig, mens vi skriver og udvikler miljøerne.

Artiklen indledes med præsentation af litteratur om kapacitetsopbygning af bæredygtige forskningsmiljøer. På baggrund af litteraturen præsenteres en karakteristik, der danner basis for 13 dimensioner, der på forskellig vis er konstituerende og afgørende for, at forskningsmiljøer opstår og opnår en kvalitet og størrelse, der gør dem bæredygtige over tid. De 13 dimensioner repræsenterer ressourcer, rammer og effekter af bæredygtige forskningsmiljøer, som kan være gensidigt afhængige men også uoverensstemmende, hvilket diskuteres i den afsluttende perspektivering.

Om begreberne 'bæredygtighed' og 'forskningsmiljø'

Artiklens omdrejningspunkt er bæredygtige forskningsmiljøer. Begrebet 'bæredygtighed' kan spores tilbage til den tyske forstmand Hans Carl von Carlowitz, der i 1713 anvendte det tyske ord *Nachhaltigkeit* i en bog om skovfældning og minedrift. Minedriften konsumerede flere træer, end der blev plantet, og Carlowitz argumenterede for, at skov skulle forvaltes som en knap ressource og ikke fældes hurtigere, end den voksede. På den måde ville skoven kunne "bære sig selv" til evig tid (Arler, Mosgaard & Riisgaard 2015). I Danmark blev ordet bæredygtighed for alvor udbredt efter udgivelse af Brundtland-rapporten, der i 1987 definerede bæredygtig udvikling som "udvikling, der opfylder nuværende behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare" (Brundtland-kommissionen 1987). Begrebet har således oprindeligt en klar sammenhæng mellem bevarelse af miljø og samfundsaglig udvikling. I denne artikel anvendes begrebet bæredygtighed i forståelse af "at være i stand til at opretholde over tid". Den genstand eller aktivitet, som opretholdes over tid, er i denne sammenhæng 'forskningsmiljøet'. Når vi i dette studie anvender begrebet *miljøer* om forskningsaktivitet, så ligger der en forestilling om et fænomén, der eksisterer i tid. Modsat f.eks. et forskningsprojekt, som signalerer en afgrænsning i tid, så er 'miljø' i princippet uafgrænset i tid. Dermed er et *bæredygtigt forskningsmiljø* på sin vis et paradoksalt begreb, idet det allerede ligger i begrebet miljø, at det er bestandigt. Med andre ord fremstår begrebet bæredygtigt forskningsmiljø umiddelbart som dobbeltkonfekt. Vejen ud af dette

I denne artikel anvendes begrebet bæredygtighed i forståelse af **"at være i stand til at opretholde over tid"**. Den genstand eller aktivitet, som opretholdes over tid, er i denne sammenhæng 'forskningsmiljøet'.

sproglige paradoks er, at vores empiriske genstand ikke så meget er etablerede forskningsmiljøer, men nærmere aggregater af forskningsaktivitet og -ressourcer anskuet gennem matricen af professionsuddannelsens disciplinære opbygning. Begrebet 'bæredygtighed' knytter sig derved til spørgsmålet om, i hvilken grad den forskningsaktivitet, der foregår, og de forskningsressourcer, der er allokeret, kan siges at konstituere et egentligt *miljø* for forskning.

Metodisk tilgang

Der er gennemført en overordnet søgning af forskningslitteratur på ordene 'forskningsmiljø*', 'forskningskultur*', 'forskningsstruktur*' og 'forskningsinfrastruktur*' koblet med 'bæredygtighed' i

danske og skandinaviske databaser. Der er lavet tilsvarende søgning i internationale databaser efter engelsksprogede publikationer med inddragelse af ordene 'research environment*', 'research culture*', 'research infrastructure*', 'research community*', 'research capacity*', 'culture of research' og 'community of research' og 'sustainable*'. Disse søgninger blev lavet selvstændigt og kombineret med søgeord om læreruddannelsen. Søgning i danske og skandinaviske databaser gav 98 hits, mens den internationale søgning gav 2840 publikationer. Artiklernes abstrakt blev læst, og relevante artikler blev rekvireret i fuld længde og læst. Hovedparten af den store mængde litteratur viste sig at omhandle forskningsmiljøer i et miljømæssigt perspektiv (jf.

den oprindelige anvendelse af ordet) og blev derfor afvist. Antallet af relevante og derved nærlæste publikationer endte på 14 artikler. Dertil blev inddraget relevante rapporter og materialer fra Forsknings- og Undervisningsministeriet og Danske Professionshøjskoler.

Indhold i et bæredygtigt forskningsmiljø

En entydig definition af et bæredygtigt forskningsmiljø er ikke umiddelbar tilgængelig i litteraturen, men der er forskellige gode input til, hvad der er centralt for at opbygge et bæredygtigt forskningsmiljø. Et gennemgående udgangspunkt er, at produktion af forskningslitteratur er det primære output (Schmidt & Graversen 2018; Heinze et al. 2009; Hemlin et al. 2014; Holmsland &

Forskningsledelse og de institutionelle rammer er gennemgående punkter i litteraturen om forskningsmiljøer.

Tarrou 2001). Desuden er det evident, at der skal være kompetente forskere inden for det faglige område (Østern 2016). Her bliver det tydeligt, at kapacitetsopbygning og bæredygtighed hænger sammen, idet der skal være en vis volumen af både yngre og erfarne forskere, så der skabes en fødekæde, der sikrer den langsigtede og institutionelle forankring (bæredygtighed) af miljøet (Østern 2016). Fowler et al. (2009) argumenterer for, at rekruttering af kvalificerede forskere ikke alene kan udgøre kernen i opbygning af forskningskapacitet. De institutionelle rammer for forskningsmiljøet skal være til stede, og det er vigtigt, at der er en tydelig governance-struktur.

“Capacity building is not only about recruiting sufficient research staff to the field: it is about enabling those people to progress so that they are able to sustain and develop their academic field, both in the here-and-now and in the future. It is also about building inter-institutional

collaborations so that academic research is able to thrive” (Fowler et al. 2009).

Forskningsledelse og de institutionelle rammer er gennemgående punkter i litteraturen om forskningsmiljøer. Hinnenkamp et al. (2019) analyserer og diskuterer behovet for at udvikle en forskningskultur på uddannelsesinstitutioner, der ikke altid har haft en forskningstradition. De opstiller en model med seks kriterier, som er gensidigt afhængige og afgørende for et forskningsmiljøes udvikling. De seks kriterier indeholder følgende: formål (mål), struktur, belønning, hjælpemekanismer, relationer og ledelse. Indholdet i tre af kriterierne går igen hos Muller (2005), der definerer klare mål, regelmæssig kommunikation fra ledelse til forskningsmiljøet samt personlige belønninger som afgørende parametre.

Andre vigtige aspekter er forholdet mellem tid til forskning (Hinnenkamp et al.

2019), identitet som forsker og relationer til andre forskere og miljøer (Ajajawi, Crampton & Rees 2018). Her er det særligt vigtigt at være opmærksom på, at forskeridentiteten blandt professionshøjskoleforskere er relativt ny, idet professionshøjskolerne kun har haft ret og pligt til forskning siden 2013 (Nielsen 2018). Opbygning af et forskningsmiljø på professionshøjskolerne, hvor der tidligere har været en generel underviseridentitet, kræver særlig opmærksomhed (Elstad 2010), ligesom fusioner og kontinuerlige strukturelle ændringer i organisationen er barrierer for opbygningen af bæredygtige forskningsmiljøer (Holmesland & Tarrou 2001; Jones et al. 2011).

Forskningsperspektivet kan dog ikke stå alene, når vi anskuer forskningsmiljøer i professionshøjskolesektoren. Som det fremgår af lovgivningen, skal forskningen bidrage til at tilvejebringe løsninger på de samfundsmæssige udfordringer, som professioner står over for (Professions-

højskoleloven, 2019, § 5, 2). Professionsforskning er et særskilt forskningsfelt, hvor forskningen skal foregå til, gennem og med professionspraksis (Johansen & Frederiksen 2020). Denne artikel handler ikke om professionsforskning som felt, men det er vigtigt at have for øje, at opbygningen af bæredygtige forskningsmiljøer inden for professionsforskningen ikke kan anskues uden at have professionsforskningens kerneopgave og særlige beskaffenhed for øje. En beskrivelse af bæredygtighed må således, ud over det videnskabelige bidrag, indarbejde forskningsmiljøets samfundsmæssige legitimitet samt dets bidrag og kobling til de uddannelser og professioner, der forskes i og til. På baggrund af litteraturen tages der i denne artikel udgangspunkt i følgende karakteristika ved et bæredygtigt forskningsmiljø:

“Et bæredygtigt forskningsmiljø i et professionsuddannelsesperspektiv er karakteriseret ved at bestå af en kritisk masse af forskere, ved at bygge på videnskabelige standarder, kompetencer og kapacitet, organisatorisk og samfundsmæssig legitimitet, en klar forskningsstrategi, kvalificeret forskningsfaglig ledelse og ved at stå på en grund af et udviklende forskningsfagligt fællesskab og -kultur, samt ved at udvikle uddannelser og professioner”.

Dimensioner i et bæredygtigt forskningsmiljø

Som det fremgår af ovenstående karakteristika, er betingelserne for et forskningsmiljøes bæredygtighed en kompleks størrelse, der er afhængig af en række ret forskellige faktorer i og omkring det konkrete forskningsmiljø. Faktorerne kan være til stede i større eller mindre omfang og har at gøre med miljøets egne ressourcer, dets rammebetingelser

og de effekter, det har på omverdenen. Ovenstående karakteristika fordrer en operationalisering for at kunne anvendes og diskuteres konkret. På baggrund af ovenstående karakteristika er identificeret 13 dimensioner, der hver for sig har betydning for et forskningsmiljøes styrke og relevans. De 13 dimensioner identificerer tilsammen et forskningsmiljøes bæredygtighed, på såvel kort som lang sigt. I udarbejdelse af de 13 dimensioner er de ovenfor nævnte artikler suppleret med artikler relateret til forskning i de danske professionshøjskoler, der dog ikke er fremkommet i litteratursøgningen, da de ikke indeholdt de specifikke søgeord. Nedenfor beskrives dimensionerne i ikke prioriteret rækkefølge.

Forskningskapacitet

Forskningskapacitet forstået som summen af forskningsaktive individer og effektiv forskningstid er afgørende i forskningsmiljøer i forbindelse med at etablere konstruktive og bæredygtige forskningsgrupper. Det gælder i forhold til at kunne få kvalificeret faglig feedback samt at kunne have mulighed for at inddrage forskellige faglige perspektiver. Videre kræver den konkrete udførelse af projekter og arbejdet med hjemtagning af ekstern finansiering helt grundlæggende, at forskningsmiljøet har en forskningskapacitet af en vis størrelse (Østern 2016).

Formel forskningskompetence

Det er vigtigt, at der i et forskningsmiljø er en betydelig andel af medarbejdere med formel forskningskompetence for at sikre den videnskabelige kvalitet i projekterne (Østern 2016). I et professionsuddannelsesperspektiv er det samtidig vigtigt, at der er kompetente forskningsaktive medarbejdere med

en relevant praksiserfaring og relation til praksis, professioner og uddannelse, uagtet om de har formelle forskningskompetencer eller ej. Forskningsmiljøers langsigtede bæredygtighed sikres endvidere gennem en fødekæde bestående af forskertalenter (Hill & Haigh 2012), som igennem ph.d.-forløb bedriver intensiv praksisnær forskning og tilegner sig formelle forskningskompetencer.

Forskningsfaglig ledelse

Kompetencer til at lede og udvikle forskningsmiljøet er afgørende for at skabe en fælles forskningsidentitet, kultur, prioritering og strategisk retning for et forskningsmiljø (Østern 2016; Bøje 2018). Uden en kompetent forskningsfaglig ledelse er der risiko for, at de enkelte forskningsaktive medarbejdere mister blikket for forskningsmiljøets formål og kollektive aktiviteter (Hemlin et al. 2014).

Forskningsfinansiering

Muligheden for at opnå betydelig og løbende forskningsfinansiering er afgørende for forskningsmiljøernes langsigtede overlevelse i en politisk økonomi omkring offentlig forskning, hvor der er stadig større forventning om, at miljøerne finansierer sig selv (DFF 2021). Forskningsmiljøets evne til at hente ekstern forskningsfinansiering er således også en indikator på forskningsmiljøets oplevede relevans ift. samfund og omverden. Muligheden for at søge midler er meget forskellig for de ulige fagmiljøer og beror på en kombination af offentlig fokus, politiske prioriteringer og støtte fra lokal ledelse og administrative enheder. Det er vigtigt, at der på ledelsesniveau tages stilling til, hvorvidt et forskningsmiljø kan tildeles interne midler, hvis det er et område, hvor det ikke er muligt at søge eksterne midler.

Arbejdsidentitet i forskning

Forskning er typisk blot én af flere opgaver i forskningsmedarbejdernes arbejdsportefølje (Jensen & Lund 2019). For at sikre at forskningsopgaven prioriteres, og at medarbejderne indgår i forskningsmiljøer og -projekter med størst muligt engagement, motivation og kvalitet, er det vigtigt, at medarbejderne i forskningsmiljøet har en oplevelse af, at forskning er en central konstituerende komponent i deres arbejdsidentitet, og at der støttes op om dette i uddannelsesmiljøerne.

Forskningfagligt fællesskab og kultur

Den bedste forskning foregår i et miljø, hvor der er et fagligt fællesskab samtidig med en åbenhed over for forskellige faglige perspektiver og en fælles kultur med fælles overordnede mål og spilleregler for samarbejdet. I et forskningfagligt miljø bør de enkelte medarbejdere have oplevelsen af, at de har mulighed for at bidrage til identifikation af fælles forskningstemaer samt den faglige udvikling af forskningsfeltet. Dette sikres gennem medindflydelse og følelsen af at være en del af et forskningsmiljø, hvor der er faglig sparring, anerkendelse, interesse og opbakning fra ledelsen.

Institutionel legitimitet og forankring

Det er afgørende for et bæredygtigt forskningsmiljø, at det nyder opbakning i organisationen (Fowler et al. 2009). Dette sker gennem tydelig ledelsesunderstøttelse og en tydelig organisatorisk forankring. Det er vigtigt, at både små og store fagområder nyder opbakning i organisation og har et tydeligt tilhørsforhold til relevante uddannelser og det generelle forskningsmiljø i sektoren.

Kvalitetssikring af forskning

Bæredygtige forskningsmiljøer følger nationale og internationale retningslinjer for sikring af ansvarlig forskningspraksis, forskningsetik og forskningskvalitet – herunder indsamling og håndtering af data, peerreview af forskningspublikationer etc.³ (Aagaard, Haase & Mayntz 2021). Et bæredygtigt forskningsmiljø har interne procedurer og processer for løbende kvalitetssikring af forskningsaktiviteter og forskningsproduktion.

Rekruttering, udvikling og fastholdelse

Et bæredygtigt forskningsmiljø er karakteriseret ved en dynamisk udvikling, hvilket afstedkommer, at der skal forekomme muligheder for rekruttering af relevante og nødvendige forskningskompetencer, økonomisk og ledelsesmæssige muligheder for løbende faglig udvikling samt en klar strategi om karriereveje for forskere på professionshøjskolerne (Fowler et al. 2009).

Videnskabelig produktion

Et bæredygtigt forskningsmiljø producerer løbende viden af høj faglig og videnskabelig kvalitet. Kvaliteten af vidensproduktionen følger de universelle konventioner og review-processer, som knytter sig til kvalitet i videnskabeligt arbejde inden for den relevante fagdisciplin (Schmidt & Graverson 2018; Holmsland & Tarrou 2001). Det er desuden afgørende, at forskningsmiljøerne dels har en høj publiceringsrate i forhold til miljøets størrelse, dels at så mange i miljøet er engageret i produktionen af videnskabelige publikationer. Det er endvidere centralt, at forskningsmiljøet bidrager til den internationale vidensproduktion med publikationer gennem udenlandske kanaler. Det er igennem disse kanaler, at forskningsmiljøet bidrager til den

kollektive viden og drøftelse om miljøets genstandsfelt, og det igennem disse kanaler, at forskningsbidragene møder den kvalitetskontrol, der ligger i den kollegiale feedback.

Forskningsnetværk**- nationale/internationale**

Samarbejde med andre nationale og internationale forskningsmiljøer og forskningsinstitutioner er afgørende for, hvorvidt et forskningsmiljø over tid er bæredygtigt (Ajjawi, Crampton & Rees 2018). Gennem forskningsnetværk og samarbejde med andre forskningsmiljøer sikres aktualitet, relevans og kvalitet i både forskningsaktiviteter og videnskabelig produktion.

Indvirkning på uddannelse og profession

Et bæredygtigt forskningsmiljø i en professionshøjskolekontekst producerer udfordringsbaseret, praksisnær og anvendelsesorienteret viden, der har betydning for såvel vidensgrundlaget i professionsuddannelsen som for professionel praksis og de fagprofessionelle (Jensen & Lund 2019; Schwartz, Mardahl-Hansen & Nielsen 2020). Hvordan produktionen af viden sætter sig spor i uddannelser og praksis kan ske på forskellig vis, f.eks. som nye indholdselementer og professionsdidaktik i uddannelserne eller nye metoder, opmærksomhedspunkter og praksisformer i professionerne.

Videnproduktion og -formidling til aftagere

Et bæredygtigt forskningsmiljø, ikke mindst inden for professionsstudier, er kendetegnet ved en bred vidensproduktion og -formidling, som ud over videnskabelig produktion også omfat-

Bæredygtige forskningsmiljøer i en professionshøjskolekontekst

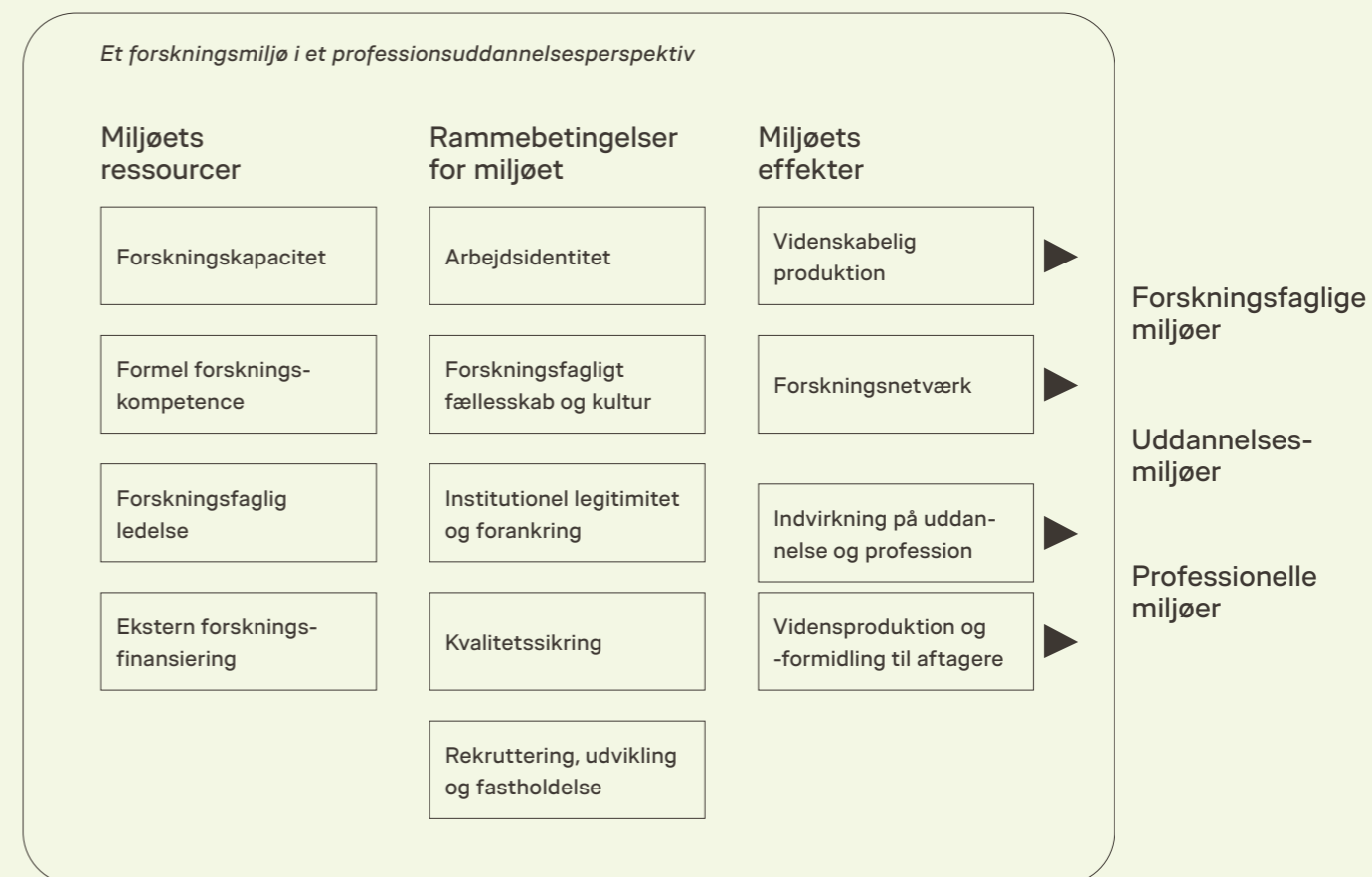
ter videndeling via fagblade, presse, foredrag, seminarer m.m. (Buch 2020). Dette skal sikre, at viden sættes i spil og mobiliseres og diskuteres bredt mellem aftagerne, men det er også en væsentlig feedback-mekanisme for et bæredygtigt miljø, der sikrer kontakt med omverdenen. Et bæredygtigt forskningsmiljø er kendetegnet ved at have konkrete strategier for formidling og har ledelsesanerkendelse af, at formidling af forskellig art er en arbejdsopgave for forskere.

Samlet giver de 13 dimensioner et overblik over kompleksiteten i, hvad det kræver at opbygge og fastholde et bæredygtigt forskningsmiljø. De 13 dimensioner kan overordnet kategoriseres under overskrifterne ressourcer, rammebetingelser og effekter (jf. nedenstående model). Det er vigtigt at være opmærksom på, at nogle af dimensionerne kan være både en del af rammerne og ressourcerne (f.eks. finansiering).

Der er en sammenhæng mellem alle dimensioner, men der er ikke en entydig kausalitet. Denne kan afhænge af det enkelte fagmiljø og styrken af de forskellige dimensioner i netop dette miljø.

Overlap, modsætninger og fremadskuende potentialer

Figur 1. Model for bæredygtige forskningsmiljøer

De 13 dimensioner er alle relevante for et forskningsmiljøes opbygning og bæredygtighed, men de kan godt konkurrere med hinanden, idet forskning i professionshøjskolerne har mere end en funktion. Et tema, der er forsket i på flere professionshøjskoler, er vidensflow mellem forskning og uddannelse (Jensen & Lund 2019; Junge et al. 2020). Her er der fokus på at sikre forskningens indvirkning på uddannelse og praksis. Denne dimension kan være i konflikt med dimensionen om videnskabelig produktion, idet de studerende på professionsbacheloruddannelserne ikke på alle studier er fortrolige med at læse akademiske artikler og publikationer. Dimensionen om at dele viden med studerende og praksis kan således konkurrere med dimensionen om at formidle forskningen i akademiske publikationer.

Et beslægtet tema er forskningskvalitet. Der er ingen tvivl om, at den faglige kvalitet skal være i orden, men det kan være vanskeligt at gøre ny viden tilgængelig for studerende og praksis, der ikke har erfaring med forskning og forskningsmetoder (Andersen 2021). Dette kan medføre valg mellem videnskabelige publikationer indeholdende tunge metodiske og teoretiske afsnit, hvilket i nogle sammenhænge betragtes som kvalitet, over for mere overfladisk formidling til studerende og praksis. En yderligere dimension, der kan forekomme modstridende, er arbejdsidentiteten som forsker. Som underviser på en professionsbacheloruddannelse giver det mening at have identitet som f.eks. lærer, sygeplejerske

eller bygningskonstruktør, der kender til praksis, mens en identitet som forsker, hvis primære fokus er at indsamle, analysere og formidle ny viden, kan virke mindre håndgribelig for studerende og praksis.

Disse eksempler på konkurrerende dimensioner bidrager til at understrege kompleksiteten i opbygningen af bæredygtige forskningsmiljøer i professionshøjskolesektoren. Organiseringen af forskningsmiljøerne kan kædes sammen med dimensioner som institutionel legitimitet og forankring og forskningsfaglig ledelse. Den aktuelle organisering af forskningsmiljøerne varierer i dag på de seks professionshøjskoler. På nogle professionshøjskoler er forskning forankret i selvstændige søjler, mens det i andre er inkorporeret i institutter eller centre sammen med grunduddannelser og efter- og videreuddannelse inden for afgrænsede fagområder. Den ledelsesmæssige og institutionelle forankring er uløseligt forbundet med organiseringen, og denne har i et forsøg på at finde den optimale organisering været under kontinuerlig forandring på alle seks professionshøjskoler siden professionshøjskolernes oprettelse (se f.eks. Andersen 2018).

Behov for langsigtede strategier

De 13 dimensioner beskrevet ovenfor varierer i betydning og entydighed, men de er alle vigtige for, at et forskningsmiljø forbliver bæredygtigt. Dimensionernes variation siger noget om bredden og måske også om udfordringerne i at skabe

bæredygtighed i et forskningsområde, der udvikles med udgangspunkt i en universitær forskningstankegang, men er rettet mod en praksis, der ikke tidligere har været baseret på forskning.

Hensigten med at præsentere en vifte af forskellige dimensioner, der er nødvendige i bæredygtige forskningsmiljøer, er at bidrage til udviklingen af netop disse forskningsmiljøer. Professionsforskningen i Danmark er endnu i sin vorden men er vigtig for uddannelserne og praksis, og der er behov for målrettet og kontinuerlig kapacitetsopbygning. Denne kapacitetsopbygning må imidlertid ikke blot være en kortsigtet tilførsel af f.eks. ressourcer eller opstilling af rigide succeskriterier. For at skabe bæredygtige forskningsmiljøer er der brug for flerdimensionelle langsigtede strategier, og denne artikels håb er at bidrage til bevidsthed om, hvad det kræver at skabe bæredygtige forskningsmiljøer. Tilførsel af interne og eksterne midler er en nødvendighed for forskningen, men det er ikke nok. Opbygningen af en forskningskultur, aktiv ledelse og governance og bevidsthed om sammensætningen af erfaringer og nye forskere kombineret med tæt dialog med de relevante uddannelser kræver mere end blot ressourcer. Der er brug for politisk vilje, både på nationalt plan og internt i professionshøjskolesektoren, til at skabe rammer og vilkår for forskningen. Professionsforskning er ét greb, men også forskning i organisation og ledelse vil kunne bidrage til at styrke den igangværende kapacitetsopbygning.

REFERENCER

- Ajjawi R., Crampton, P.E.S. & Rees, C.E. (2018). "What really matters for successful research environments? A realist synthesis." *Medical Education*, 52, 936-950. DOI: 10.1111/medu.13643.
- Andersen, H. (2021). "Hvad er en (god) forskningspublikation?" *Tidsskrift for Professionsstudier*, 17(33), 28-39. DOI: 10.7146/TFP.V17I33.129161.
- Andersen, R. (2018). "Tiltrædelsesforelæsning som docent." *Tidsskrift for Professionsstudier*, 14(26), 18-24. DOI: 10.7146/TFP.V14I26.104802.
- Arler, F., Mosgaard, M.A. & Riisgaard, H. (red.) (2015). *Bæredygtighed. Værdier, regler og metoder*. Aarhus Universitetsforlag.
- Brundtland-kommissionen (1987). *Vores fælles fremtid: Brundtland-kommissionens rapport om miljø og udvikling*. FN-forbundet, Mellempøkkeligt Samvirke.
- Buch, A. (2020). "Professionsforskning som praksisforskning." *Tidsskrift for Professionsstudier*, 16(31), 42-51. DOI: 10.7146/TFP.V16I31.122756.
- Bøje, J.D. (2018). "Professionel ledelse af professionshøjskoler – fortalt og fortolket af to rektorer." *Tidsskrift for Professionsstudier*, 14(26), 6-16. DOI: 10.7146/TFP.V14I26.104811.
- Danske Professionshøjskoler (2021). *Videnregnskab 2020*. Videnregnskab 2020 – Danske Professionshøjskoler (xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk).
- DFF (2021). *Diversitet i forskning og forskningsfinansiering*. Rapport (dff.dk).
- Elstad, E. (2010). "University-based teacher education in the field of tension between the academic world and practical experience in school: a Norwegian case." *European Journal of Teacher Education*, 33(4), 361-374. DOI: 10.1080/02619768.2010.504948.
- Forsknings- og Undervisningsministeriet (2014). *Danish Code of Conduct*. Publikation (ufm.dk).
- Forsknings- og Undervisningsministeriet (2019). *Funding for Danish Universities*. Funding for Danish Universities — Uddannelses- og Forskningsministeriet (ufm.dk).

Fowler, Z., Baird, A., Baron, S., Susan, M.B.D., Procter, R. & Salisbury, J. (2009). "Building research capacity in Education: evidence from recent initiatives in England, Scotland and Wales." *International Journal for Researcher Development*, 1(2), 173-189. DOI: 10.1108/1759751X201100011.

Heinze, T., Shapira, P., Rogers, J. D. & Senker, J.M. (2009). "Organizational and institutional influences on creativity in scientific research." *Research Policy*, 38, 610-623.

Hemlin, S., Allwood, C.M., Martin, B.R. & Mumford, M.D. (2014). *Creativity and leadership in science, technology, and innovation. Routledge studies in innovation, organization and technology*. New York and London: Routledge.

Hill, M.F. & Haigh, M.A. (2012). "Creating a culture of research in teacher education: learning research within communities of practice." *Studies in Higher Education*, 37(8), 971-988. DOI: 10.1080/03075079.2011.559222.

Hinnenkamp, C., Correia, C.L. & Wilkinson, T.J. (2019). "Creating a research culture on the way to AACSB accreditation." *Journal of Education for Business*, 94(3), 204-208. DOI: 10.1080/08832323.2018.1510362.

Holmsland, I. & Tarrou, A.H. (2001). "Institutionalising Research in Teacher Education: the creation of a research centre as a means of lifelong learning for teacher educators." *European Journal of Teacher Education*, 24(1), 67-76. DOI: 10.1080/02619760120055907.

Jensen J.O. & Lund, J.H. (2019). "Vidensflow. Hvordan kan forbindelserne mellem forskning og uddannelse i professionshøjskoler begribes?" *Tidsskrift for Professionsforskning*, 15(28), 82-95.

Johansen, M. & Frederiksen, J.T. (2020). "Hvad er professionsforskning?" *Tidsskrift for Professionsforskning*, 16(31), 6-21.

Jones, M., Stanleja, G., McNamarab, O. & Murrayc, J. (2011). "Facilitating teacher educators' professional learning through a regional research capacity-building network." *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 39(3), 263-275.

Junge, T., Jakobsen, S.P., Rosenbæk, F., Varming, J. & Bruun, P. (2020). *Videnomsætning i Området for Sundhed, UCL – afsluttende rapport med anvisninger*.

Lindeberg, T.H. (2018). "Betydningen af professionernes værdiskabelse for forskning og udvikling." *Tidsskrift for Professionsstudier*, 14(26), 62-72.

Muller, A. (2005). "Promoting a research culture and scholarship at a higher education institution." *DSpace Reposotory*. <http://hdl.handle.net/11462/470>.

Nielson, B. (2018). "Anvendelsesforpligtet grundforskning på læreruddannelsen." *Studier i læreruddannelse og -profession*, 3(1), 120-141. DOI: 10.7146/lup.v3i1.97952.

Pjengaard, S. & Buhl, H. (2019). "Aktionsforskning og tre kritiske diskurser i professionshøjskoleforskningen". I: Sunesen, M. (red.), *Aktionsforskning: indefra og udefra* (s. 185-205). København: Dafolo.

Professionshøjskoleloven (2019). LBK nr 779 af 08/08/2019.

Schmidt, E.S. & Graversen, E.K. (2018). "Persistent factors facilitating excellence in research environments." *Higher Education*, 75, 341-363.

Schwartz, I., Mardahl-Hansen, T. & Nielsen, A.S. (2020). "Forskning i professionspraksis." *Tidsskrift for Professionsstudier*, 16(31), 22-30. <https://doi.org/10.7146/tfp.v16i31.122754>.

Universitetsloven (2003). LBK nr 778 af 07/08/2019.

Østern, A.-L. (2016). "Responding to the challenge of providing stronger research base for teacher education: research discourses in the Norwegian national research school for teacher education." *Educational Research*, 58(1), 73-90. DOI:10.1080/00131881.2015.1129116.

Aagaard, K., Haase, S.S. & Mayntz, D. (2021). "Institutionalisering af ansvarlig forskningspraksis i professionshøjskolesektoren." *Tidsskrift for Professionsstudier*, 33, 52-61.

¹ Jf. Professionshøjskoleloven tales der i de interne miljøer ofte om forskning og udvikling (FoU). I denne artikel anvendes begrebet forskningsmiljøer, idet forskningen er det område, der arbejdes på at sikre bæredygtighed inden for.

² Arbejdsgruppen bestod af Bo Nielson, Karsten Gynther, Peter Yding Brunbech, Lene Mosegaard Søbjerg, Lisbeth Lunde Frederiksen, Thomas Thyrring Engsig og Alan Weisdorf.

³ Eksempler på disse retningslinjer er den danske kodeks for integritet i forskning (Forsknings- og Undervisningsministeriet 2014), Vancouver-reglerne for forfatterskaber samt de enkelte professionshøjskoleers retningslinjer for ansvarlig forskningspraksis.